

Κεφάλαιο Α'

Γειτονιές της νιότης μας

Μερικές δεκαετίες πριν, η έννοια της γειτονιάς, πολλοί την έλεγαν και μαχαλά, είχε νόημα και κυρίως ουσία. Ήταν μία περιοχή με διακριτά όρια, κάτι σαν οριοθετημένο, κάτι με υπόσταση. Η άποψη αυτή ενισχύεται από τους χαρακτηρισμούς πάνω, και κάτω γειτονιά ή πάνω και κάτω μαχαλάς.

Αυτό έδινε τη δυνατότητα και την ευκαιρία, σ' όσους κατοικούσαν στην περιοχή, δηλαδή τους γείτονες, όχι μόνον να γνωρίζονται μεταξύ τους, αλλά να αναπτύσσουν σχέσεις και δεσμούς φιλίας. Και το κυριότερο ο ένας να νοιάζεται για τον άλλο. Ήταν αδιανόητο, ο γείτονας να μη ψωνίζει από το παντοπώλη της γειτονιάς και να μην ενισχύει τους επαγγελματίες της περιοχής.

Η «επίσκεψη» μία πολύ διαδεδομένη κάποια εποχή, κοινωνική συνήθεια στην οποία συμμετείχαν όλα τα μέλη της οικογένειας, είναι μία, πρώτη έκφραση φιλίας και καλών σχέσεων ανάμεσα στους γείτονες.

Οι γείτονες πήγαιναν μαζί στα «μπάνια», τον κινηματογράφο, τα γήπεδα. Εκτός από το καφενείο της γειτονιάς, που ήταν τόπος συνάντησης αποκλειστικά των ανδρών, μιά και αποτελούσε «άβατον» για τις γυναίκες, η εκκλησία της ενορίας ήταν τις Κυριακές, τόπος συνάντησης για τους γείτονες.

Σε εκδηλώσεις χαράς, όπως γάμοι και βαφτίσια, καλεσμένοι ήταν

όλοι οι γείτονες. Τα διώροφα σπίτια δίπλα-δίπλα, με τις εξώπορτες ξεκλείδωτες, σπάνια έκρυβαν μυστικά. Οι ποδοσφαιρικές συναντήσεις και ο πετροπόλεμος ανάμεσα στις γειτονιές, είναι κάτι που πιστοποιεί το «δέσιμο» των γειτόνων και το πνεύμα συνεργασίας και ομοψυχίας που τους έδενε.

Η γειτονιά, τα χρόνια τα παλιά, λειτουργούσε ως κύτταρο της κοινωνίας. Ήταν ένας μικρόκοσμος αυτόνομος και αυτάρκης. Είχε το μανάβη, τον τσαγγάρη, το ράφτη, τη μοδίστρα, τον ψιλικατζή, τον κρεοπώλη, τον φούρναρή της. Είχε το καφενείο, το περίπτερο, το γαλακτοπωλείο, το καρβουνιάρικο-ξυλάδικο. Το τελευταίο, όσο και αν αυτό ακούγεται περίεργα, πωλούσε κρασί, ούζο και άλλα οινοπνευματώδη. Παροιμιώδης παραμένει η φράση «πάω στο καρβουνιάρικο να πάρω κρασί». Κάποιες γειτονιές είχαν και το σανοπώλη τους, μια και οι άμαξες, τα κάρα και τα συμπαθή τετράποδα ήταν βασικά μέσα μεταφοράς και μετακίνησης.

Από τις γειτονιές, την εποχή εκείνη «απουσίαζαν» τα εμπορικά εν γένει καταστήματα. Υφασματοπωλεία, υποδηματοπωλεία, κοσμηματοπωλεία, τα είδη εξηλεκτρισμού. Ίσως και κάποια άλλα. Όλα αυτά είχαν τις «πιάτσες» τους, στο κέντρο της πόλεως.

Τον υφασματοπώλη τουλάχιστον «κάλυπτε» ο πλανόδιος εμπόρος που πουλούσε υφάσματα, είδη προικός, λευκά είδη και άλλα, αρχικά στην ειδικά διαμορφωμένη άμαξα που «έσυρε» άλογο και αργότερα σε ειδικό αυτοκίνητο, κάτι σαν κινητό κατάστημα. Ο πλανόδιος έμπορος, ταυτιζόταν και με τον «δοσατζή» ή «δοσά».

Η γειτονιά, όπως, πάντοτε συμβαίνει, είχε και ορισμένα περισσότερο αναγνωρίσιμα άτομα, που απολάμβαναν την εκτίμηση και την αποδοχή των γειτόνων τους. Ο γιατρός, ο δικηγόρος, ο κρατικός λειτουργός, ο αξιωματικός, ο έμπορος και φυσικά, όσοι χαρακτηρίζονταν «γραμματιζόμενοι». Σ' αυτούς συνήθως απευθύνονταν οι γείτονες, όταν αντιμετώπιζαν κάποιο πρόβλημα και ζητούσαν μια γνώμη ή μια συμβουλή.

Οι συνοικισμοί – Οι συνοικίες

Αν και οι έννοιες του συνοικισμού και της συνοικίας είναι θεωρητικά διαφορετικές –συνοικισμός είναι συγκρότημα κατοικιών κοντά στην πόλη, ενώ συνοικία είναι τμήμα πόλεως που παρουσιάζει ενότητα και αποτελεί υποδιαίρεση του δήμου– ο λαός, το ευρύ κοινό, τις έχει ταυτίσει, αν κρίνουμε, από την καθημερινή πρακτική. Έτσι, λέει ο συνοικισμός της Δόξας ή της Παναγίας Φανερωμένης, εννοώντας συνοικία. Γενικά ο λαός συνήθισε περισσότερο τον όρο συνοικισμός.

Ο συνοικισμός–συνοικία είναι στην ουσία γειτονίες και μαχαλάδες μαζί. Τέτοιες συνοικίες, που έφεραν και ονομασίες, υπήρχαν πολλές, τόσο στο ιστορικό κέντρο όσο και γύρω από την πυρίκαυστο ζώνη. Μάλιστα, οι παλιότεροι χρησιμοποιούσαν τακτικά τις ονομασίες τους. Είναι βέβαιο, πώς σήμερα, αρκετές δεκαετίες μετά, οι νεότεροι αγνοούν τις συνοικίες αυτές και τις ονομασίες τους.

Από τις πιο γνωστές, την εποχή εκείνη ήταν:

- Οι Χορτατζήδες και η γειτονική Δόξα όπου σήμερα το Καυτανζόγλειο Στάδιο και το ΑΠΘ. Η περιοχή αυτή ήταν ο μόνιμος προορισμός για τις μαθητικές ημερήσιες εκδρομές της εποχής, όπως και ο Κεδρινός Λόφος (Σείχ Σου), παραδοσιακός τόπος για ημερήσιες αποδράσεις.
- Λίγο πιο κάτω η Αγία Φωτεινή, όπου σήμερα το ΑΠΘ (κάτω πλευρά), το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και η περιοχή γύρω από το Αλεξάνδρειο Μέλαθρο όπου και ο ομώνυμος ναΐσκος.
- Πιο πάνω από τον Άγιο Δημήτριο το Τσινάρι με κέντρο την Πλατεία Τερψιθέας και πιο ανατολικά το Κουλέ-Καφέ, «Κορώνα» στην Άνω Πόλη, οι Άγιοι Ανάργυροι και το Επταπύργιο.
- Ο Άγιος Παύλος και χαμηλά η Ευαγγελίστρια και πιο πάνω απ' αυτή οι Σαράντα Εκκλησιές.
- Η Καμάρα και η ευρύτερη περιοχή της συνιστούσε μια δημοφιλή συνοικία.

- Ανατολικά δημοφιλείς συνοικίες, ήταν η Αγία Τριάδα, το Χιρς, όπου σήμερα το Ιπποκράτειο Νοσοκομείο και η γύρω περιοχή, το 141 με τις κατοικίες για του πολεμοπαθείς, η Ανάληψη, η 25η Μαρτίου και το Ντεπώ με τα ιστορικά «Καμινίκια».
- Η Άνω και Κάτω Τούμπα και οι όμορες περιοχές, Τριανδρία, Μαλακοπή συνιστούσαν μεγάλους συνοικισμούς.
- Το Χαριλάου ήταν η πιο ανατολική συνοικία.
- Η Καλαμαριά τότε ήταν ένας σημαντικός συνοικισμός.
- Δυτικά, το Βαρδάρι που κάλυπτε μια ευρεία περιοχή και λίγο πιο εκεί προς τη θάλασσα, ο Παλιός Σιδηροδρομικός Σταθμός, τα Σφαγεία, το Φιξ και το Μπέστσιναρ.
- Η Ραμόνα και η Μπάρα, κάλυπταν της περιοχές δυτικά του Βαρδάρη, από τη Μοναστηρίου μέχρι τη Λαγκαδά.
- Πιο πάνω από το Βαρδάρι, εκεί που η οδός Ειρήνης συναντά την οδό Αγίου Νέστορος, το Καφαντάρη, που πήρε την ονομασία του από το γωνιακό καφενείο του Βλαδενίδη, τριγύρω η Παναγία Φανερωμένη και η Καλλιθέα.
- Οι μεγάλοι συνοικισμοί Νεάπολης, Σταυρούπολης, Επταλόφου και Μενεμένης, σήμερα δήμοι.
- Μία από τις πιο δημοφιλείς περιοχές-συνοικίες ήταν το Διοικητήριο, που κάλυπτε μια μεγάλη έκταση.

Από τότε δημιουργήθηκαν νέες διοικητικές μονάδες, δήμοι ως το πλείστον και κοινότητες, ώστε ο νέος διοικητικός χάρτης για τους παλαιότερους να είναι κάτι καινούριο.

Στο λαό όμως, πάντοτε θα μείνουν οι συνοικισμοί και οι συνοικίες με τις χαρακτηριστικές ονομασίες του, μέχρι να έρθει η ώρα που θα λησμονηθούν κι αυτές.

Ο «καμβάς» του βιβλίου

«Καμβάς» για το βιβλίο αυτό είναι η εποχή όχι πολύ μακρινή, που η κοινωνική ζωή και τα κοινωνικά δράματα, ήταν πολύ διαφορετικά από τα σημερινά. Μάλιστα υπάρχουν τομείς και περιπτώσεις που δεν έχουν την παραμικρή συνάφεια και σχέση με τα σημερινά, γι' αυτό και προκαλούν το ενδιαφέρον, αλλά και την έκπληξη των νεοτέρων.

Ένα είναι βέβαιο. Η γειτονιά όπως τη γνώρισαν και την έζησαν οι παλιοί, έχει οριστικά «χαθεί». Πιθανόν, να «επιζεί» ακόμη σε συνοικισμούς και χωριά και εκεί όμως παραλλαγμένη. Αυτή τη γειτονιά που «χάθηκε» επιχειρεί να «ζωντανέψει» το βιβλίο αυτό, μέσα από κείμενα με αφηγήσεις, αναμνήσεις, βιώματα και εμπειρίες γνωστών Θεσσαλονικέων, εμπλουτισμένες με ενδιαφέρον και ανέκδοτο φωτογραφικό υλικό, που δίνει το στίγμα της ζωής την εποχή εκείνη. Είναι οι γειτονιές όπου μεγάλωσαν.

1954 – Πάρτυ στο κτήμα της Ράνιας Λαδά –σήμερα Χατζηγεωργίου–
στο Πανόραμα.

Ανάμεσα στους εικονιζόμενους: Θωμάς Γυιόκας, Νίκος Πασχάλης, Χρ. Γέσιος, Μυλωνάδης, ο συγγραφέας, Βασ. Παπαδήμας, Τάσος Σταϊκόπουλος, Τάκης Τατσόπουλος, Τάκης Κελέκης, Φράνκ Μπλετζιάν, Κ. Χατζηνάκος, Άκης Δώδος, Ζαχαριάδης, Αχτσιβασίλης, Ράνια Λαδά, Ένη Καλομοίρου, Εύα Αναστασιάδου, Εύη Εκλείδου, Φ. Μπαλλή.

Από το ίδιο πάρτυ.

Ο συγγραφέας, Άσπα Βεζύρογλου, Τζώνης Μπιλιμάτσης.

Φεστιβάλ Τραγουδιού ΔΕΘ.

Νίκος Ζαρντινίδης, Βασίλης Τσιτσάνης, Άλκης Στέας.

Τρεις μεγάλοι στο χώρο τους.